14. Степин В. С. Саморазвивающиеся системы и постнеклассическая рациональность / В. С. Степин // Вопросы философии. – 2003. – № 8. – С. 5–17.
15. Bunge, Mario. Two Unification Strategies: Analysis or Reduction, and Synthesis or Integration [Electronic source]. Режим доступу: http://link.springer.com/chapter/10.1007%2F978-94-007-0143-4_11#page-2 (Date of access: 20.09.2013).
16. Crombie, Alistar. Styles of Scientific Thinking in the European Tradition. 3 vols. – London, Duckworth, 1994. – 2,456 p.
17. Foss, Jeffrey. (2012) Are the Social Sciences Really- and Merely- Sciences? In: Social Sciences and Cultural Studies – Issues of Language, Public Opinion, Education and Welfare. [Electronic source]. Режим доступу: http://www.intechopen.com/books/social-sciences-and-cultural-studies-issues-of-language-public-opinion-education-and-welfare (Date of access: 20.09.2013).
18. Hacking, Ian. The Disunities of the Sciences // Galison, Peter & Stump, David J. The Disunity of Science: Boundaries, Contexts, and Power. – Stanford University Press, 1996. – P. 37–74.

Summary

Ruptash O. Methodological potential of the humanities in the process of integration of sciences. *Discrepant attitudes of postmodern culture are analyzed. Some of them, which are commensurate with synergetic scientific paradigm, are highlighted. The role and importance of the humanities in the academic integration are revealed. We investigate the specificity of humanitarian methodology and the possibility of actualization of its potential in the process of integration. Keywords: human knowledge, human sciences, integration, postmodernism, post-non-classical science, synergetics, meaning, unification.*

УДК 165:572/303

© Валерія Корабльова
Київський національний університет імені Тараса Шевченка

АНТРОПОЛОГІЗАЦІЯ ЯК МЕТАДИСЦИПЛІНАРНИЙ ТРЕНД: МЕЖІ ЗАСТОСУВАННЯ

Розглядається антропологізація наукового знання як сучасна метадисциплінарна стратегія, зумовлена низкою внутрішніх і зовнішніх щодо науки чинників. Як різновид методологічного унітаризму, гуманітаризація є протидією натуралістичній позитивістській редукції, що за сучасних умов сама має бути врівноважена контр-гуманізаційними методологічними стратегіями (аналітичного та структуралістського ґатунку). Розглядаються найбільш авторитетні різновиди методологічного редукціонізму в історії науки. Висвітлюються наріжні метаісторичні тенденції, пов'язані зі зміною «панівної науки» як еталонної галузі, що задає загальні критерії наукової раціональності. Доводиться дифузність сучасних методологічних стратегій як трансдисциплінарний рух до змістовного взаємозбагачення. Ключові слова: антропологізація, натуралізація, методологічна стратегія, панівна наука, методологічний редукціонізм, елімінація суб'єкта, епістемологічна криза.

Сьогодні спостерігається високий ступінь диференціації та спеціалізації наукових знань: дисциплінарна організація науки постійно ускладнюється. Разом із тим, починаючи з другої половини XX століття, надлишкове предметне розмаїття сучасної науки стимулює ідеї транс- і метадисциплінарності (виходу за чіткі межі окремих галузей) та дисциплінарної синтези – об'єднання всього корпусу людського знання заради відновлення світоглядної цілісності. При цьому стрижень наукової системи складає так звана «панівна наука» – галузь, що задає критерії та стандарти науковості, або наукової раціональності, для решти галузей. Так, розбудова класичної європейської науки за новочасної доби відбувалася за моделлю природничого знання, що початково центрувалося еталонним математичним знанням, згодом змінилося тяжінням до емпіричної обґрунтованості, що результувало у загальну метадисциплінарну стратегію позитивізму із проголошенням фізики «зразковою» наукою. Криза позитивізму як загальнонаукової стратегії, помножена на соціокультурні виклики сучасності, підкріплені «науковими революціями» всередині природничої царини, стимулювала перегляд засадничих методологічних положень європейської науки. Зазначені тенденції, заломлені на площину соціально-гуманітарного знання, призвели до його гуманізації –

акцентуванні людського чинника, на противагу попередній елімінації останнього. Утім, незважаючи на тріумфальну ходу гуманізаційних стратегій у сучасному знанні, існують потужні імпульси протидії, що провокують пошук контргуманізаційних стратегій на оновлених методологічних підґрунтях. *Мета* даної статті – виявити межі антропологізації як сучасної метадисциплінарної тенденції наукового знання в цілому та його соціогуманітарної частини, зокрема; висвітлити ключові методологічні стратегії протилежних таборів і продемонструвати їхню комплементарність за сучасних умов.

Сформульована таким чином дослідницька проблема заторкує низку смислових полів, кожне з яких має власну солідну традицію. Логіка та методологія наукового пізнання у XX столітті виокремилася в автономну галузь на перетині філософії та наукової теорії, сформувавши специфічну інтелектуальну традицію – і у вітчизняному, і у закордонному академічному просторі. Крім того, кожна окрема наука містить частину, що спеціалізується на розробці загальних теоретико-методологічних засад. Тож навіть побіжний огляд авторів і концепцій, дотичних до розглядуваної проблематики, претендував би на статус енциклопедії. Разом із тим, варто наголосити недостатність теоретичних розробок, що розглядали б гуманізацію й дегуманізацію наукового знання на паритетних засадах, не тяжіючи до жодного полюсу, а також ураховували б сучасні соціокультурні тенденції, ґрунтуючись на філософському підходові, що й стимулювало появу даного дослідження.

В історичній ретроспективі різні галузі наукового знання розвивалися нерівномірно, і конфігурація «панівної науки», або «науки-лідера» визначала на певному етапі весь інтелектуальний ландшафт історичної доби. Як вже було зазначено, від становлення експериментальної науки в Новий час і до XX ст. роль панівної науки виконувала фізика. З методологічної точки зору це проявлялося в тім, що методи фізичного пізнання слугували еталоном наукової строгості й достовірності для решти наук. Крім того, нові експериментальні та теоретичні процедури поширювалися на різні галузі знання лише після їх відпрацювання в панівній царині. Прикметно, що ареалом поширення методів фізики була не лише сфера природознавства. Так, початково в межах фізики були апробовані структурні й функціональні методи пояснення, що потім перейшли в методологічний арсенал соціології, психології, лінгвістики, етнографії тощо.

На початку XX століття фізика почала втрачати свої панівні позиції, хоча й сьогодні зберігає певне фундаментальне значення щодо природничого комплексу (адже будь-яка природнича наука має враховувати основні фізичні закони). Значна частка сучасних техніко-технологічних відкриттів ґрунтується на фізико-хімічних принципах. Разом із тим, лідерство фізики на різних щаблях оскаржують такі галузі, як математика й логіка, біологія, хімія, кібернетика.

Ідея нерівномірного розвитку дисциплінарної структури наукового знання, що передбачає виокремлення науки-лідера та залежних від неї наук, що розвиваються «навздогін», фундує *методологічний редукціонізм*, або *унітаризм* – зведення всієї системи наукових знань до однієї підстави, спільного підґрунтя. Подібні спроби-синтези наукового знання відбувалися постійно. Найбільш цікавими й конкурентоспроможними спробами методологічного редукціонізму були наступні: фізикалізм, математизм (панлогізм), синергетика, семіотизм, конструктивізм. *Фізикалізм* розглядає фізику як найбільш загальну науку про світ в цілому та основні закономірності його функціонування, що зумовлює вторинний та окремішній характер інших наукових галузей, а, отже, їхню принципову зведеність до фізики. *Математизм* (*панлогізм*) витлумачує мову математичних (логічних) символів як універсальний спосіб осягнення й розуміння буття (від піфагорейства до неопозитивізму). *Синергетика* концентрується на розгляді відкритих структур (природних і соціальних), що самоорганізуються, – доводиться універсальність відкритих у термодинаміці закономірностей щодо будь-яких систем, безвідносно до їхньої природи. *Семіотизм* схильний розглядати світ і його складові як тексти, що можуть бути декодовані, розшифровані, причому символи й коди пронизують все суще, принаймні, те, що доступне людському пізнанню. *Конструктивізм* доводить людиномірність навколишнього світу: реальність, з якою ми маємо справу, створена людьми, а потім реїфікована, внаслідок чого ми сприймаємо середовище як щось абсолютно об’єктивне й незалежне від нас. Відновлення первинних, автентичних причинно-наслідкових зв’язків (людина – творець світу) є пізнавальним ключем, з точки зору даного підходу.

Незважаючи на розмаїття зазначених спроб методологічного редукціонізму, можна виокремити ключові макроісторичні тенденції. XIX століття позначилося спробами *натуралізації* знання, квінтесенцією чого постала доктрина позитивізму: будь-яка галузь знання, якщо вона претендує на статус *наукового* знання, має відповідати критеріям природничих наук, насамперед, фізики. Показово в даному контексті те, що засновник позитивізму О. Конт запропонував створити науку про суспільство, позбавлену метафізичних спекуляцій, і назвав її «соціальною фізикою» (згодом змінив назву на «соціологія», але орієнтир на позитивістські критерії зберігся аж до середини XX століття). XX століття може бути схарактеризоване загальною тенденцією *гуманізації / гуманітаризації* наукового знання: будь-яке наукове знання є насамперед *людським* знанням, а, отже, варто враховувати людський чинник (відсутність термінологічної єдності для позначення даної тенденції пов'язана, з одного боку, з етимологією, що підкріплює назву «гуманізація», а з іншого, із зайвими морально-оціночними конотаціями слів «гуманізм», «гуманізація», які передбачають не тільки референцію з людиною, але можуть бути витлумачені як «гуманність», «людяність»).

Е.Гусерль переконливо показує, що наука досліджує не об'єктивну реальність і об'єктивний стан речей, а попередньо штучно сконструйовані об'єкти на кшталт «фізичної реальності», «речовини» тощо. Як зазначає філософ, ми приймаємо за істинне буття те, що насправді є методом [3, с. 78]. Алгоритм наукового дослідження виглядає наступним чином: науковці створюють об'єкт дослідження, ідеальну модель, а потім «накладають» їх на зовнішній світ, ніби «забуваючи» умовність даних конструкцій. Очевидно, подібний підхід отримав більшого поширення в соціальній і гуманітарній царині у той час, як в природничій сфері викликає здебільшого різку критику. Хоча, приміром, А.Айнштайн наголошував, що фізична реальність має модельний характер: при описанні фізичної реальності фізик фактично моделює зовнішній світ за допомогою специфічних засобів математики [10, с. 138].

«М'якший» варіант антропологізації знання пов'язаний з урахуванням людського чинника: введенням у контекст дослідження людських цінностей та смислів. Так, П. Фоєрабенд в межах ідеї «гуманізації науки» запропонував замінити традиційну теорію науки «*антропологією пізнання*», що має застосовувати щодо науки (та інших форм знання) методи прикладного антропологічного дослідження. На думку філософа, антропологія пізнання має представити будь-яку систему знання як продукт діяльності певної спільноти, як вираз її інтересів, цілей, методів досягнення успіху тощо [6, с.410-411]. Ще раніше – у XVIII ст. – Дж. Віко зазначив, що пізнаваною є лише сфера людського, і саме цією сферою опосередковується пізнання природи (так званий «*здогад Віко*») [див.: 5, с. 175].

Подібно до того, як відкриття теорії відносності А.Айнштайном на початку XX ст. привело до кризи природничої науки й наступного перегляду її наріжних постулатів, поширення теорій постструктуралістсько-постмодерністського штибу в другій половині XX століття спровокувало перегляд наріжних настанов соціального знання. Серія «поворотів» – антропологічний, лінгвістичний, семіотичний та інші – вплинули на самоідентифікацію соціально-гуманітарного знання та його методологічні стратегії. Спільним знаменником зазначених зрушень стало визнання неоднозначності, «непрозорості» соціальної реальності. Відбувся зсув від відкриття основних законів суспільства до вияву «виробництва соціального» (К. Вольф), його «конструювання» (П.Бергер, Т.Лукман) та «генеалогії» (М.Фуко).

У даному контексті варто відзначити концептуальний доробок М.Фуко, який у низці програмних робіт доводить, що соціально-гуманітарне знання вивчає об'єкт, який попередньо створюється. Ключове для М.Фуко поняття «*дискурсу*» (близьке до «мовних ігор» Л. Вітгенштайна) визначається автором як мовленнєва практика, що постійно створює предмет свого обговорення [8, с.112], а, отже, значення слів не варто відривати від контексту їхнього вжитку. Приміром, варто пам'ятати, що «людина» у філософії XIX-XX ст. не тотожна «людині» у працях філософів доби Просвіти тощо. Отже, не слід аналізувати історію науки, ретроспективно накладаючи сучасні значення понять / концептів. Натомість, М.Фуко пропонує «археологію знання» – викриття епістем, властивих кожній добі, тобто конкретно-історичних когнітивних моделей, що особливим чином поєднують «слова» мови та «речі» навколишнього світу [9].

Зазначена епістемологічна криза, що позначилася на соціально-гуманітарному знанні, починаючи з другої половини XX століття, призвела до зміщення методологічних акцентів з макро- до мікропідходів, переходу від «пояснення» до «розуміння». У соціології відбувається

актуалізація та популяризація якісних методів конкретно-соціологічного дослідження: біографічний метод, наративний аналіз, кейс-стадіс тощо. Специфіка соціальної структури досліджується через одиничне, крізь призму життя окремої людини, при цьому особливої важливості набувають не статистичні методи аналізу, а інтерпретативні практики (так звана «розуміюча соціологія»).

Заперечується «блокова» система суспільства, витлумачення соціуму як «комода з червоного дерева» (Л. Февр), ящики якого уособлюють соціальні класи, разом утворюючи стабільну, незмінну структуру. Натомість, активно поширюються підходи, що оперують малими соціальними групами, пропонують на противагу великим соціальним спільнотам (класи, нації та ін.) нестійкі асоціації меншого масштабу: соціальні мережі (М.Кастельс), множини (М.Гардт, А.Негрі), номади (Ж.Дельоз, Ф.Гваттарі) тощо. Руйнується витлумачення суспільства як великої надіндивідної, квазіречової структури, відбувається методологічна *антропологізація суспільства* – тенденція до його інтерпретації через людину.

В *історичному* знанні відбувається *«наративний поворот»* – від відкриття «як було насправді» до вияву соціальних практик конструювання історії. Ф.Анкерсміт пропонує відмовитися від «привласнення минулого» [2, с. 368], його реїфікації – витлумачення минулого як природної речі, якою можна оволодіти, законсервувати й зберігати. Пропонується трактування історичного джерела не як речового доказу, а як, з одного боку, смислової реальності, що може бути інтерпретована й декодована, постаючи посередником між минулим і теперішнім, з іншого – як переживання, ностальгічний досвід розриву, що принципово не може бути вербалізований. Активне застосування до історичного матеріалу якісних методів дослідження – від соціологічних до літературознавчих – призвело до методологічного переформатування історичної галузі.

Показовою у даному контексті є також *антропологізація правознавчого* дискурсу: від онтологічних структур природного та позитивного права до дослідження антропологічних витоків права як соціального феномену, інтерсуб'єктивного за своєю природою. Незважаючи на консерватизм, притаманний правникам, у філософії права дедалі частіше концепт «правової системи» поступається «правовій реальності» [див, прим.: 4].

Г.Ріккерт вважав *економічну теорію* гібридною галуззю, що, подібно до наук про природу, встановлює загальні закони (метод генералізації), але, подібно до наук про культуру, залучає ціннісні аспекти. Нобелівський лауреат з економіки М.Алле наголошував методологічну подібність економічної теорії до фізики [1]. Активне використання математичного апарату економічною наукою вважається свідченням на користь її точності, близькості до «позитивного знання». Разом із тим, економічна теорія завжди ґрунтується на неявних антропологічних припущеннях, створюючи абстрактну модель «*економічної людини*». Як зазначає В.Філатов, хоча модель «економічної людини» проглядається вже у працях класиків політекономії (А.Сміта, Д.Рікардо, Дж. Мілля та ін.), особливої актуальності вона набуває в сучасній економічній теорії [7, с. 86]. Більшість теоретичних побудов сучасних економістів ґрунтується на припущеннях, далеких від повсякденного досвіду. Припускається, що людина є раціональним індивідом, який у будь-якій ситуації калькулює свої витрати та прибутки, володіє інформацією про альтернативні джерела та ситуацію на ринку й завжди прагне максимізувати прибуток. Варто наголосити, що з точки зору філософії це антропологічне припущення, а не антропологічна теорія, тобто не стверджується, що люди *насправді* поводяться таким чином, це гіпотеза, що дозволяє розбудовувати певні теорії.

Соціальне і гуманітарне знання сьогодні переживають етап власного самовизначення, у тому числі й методологічного. Повертаючись до вищезазначеної проблеми «панівної науки», можна відзначити основні тенденції в історії людиномірного дискурсу. Кінець XVIII – початок XIX ст. були позначені загальною тенденцією *психологізації*: відбувався бурхливий розвиток психології, що поширювала свою методологію за межі власного предмету. Приміром, здійснювалися спроби пояснення політичного через психологічне – за допомогою концепту «духу народу». Була поширеною точка зору, що гранично широке коло феноменів – соціального, політичного, етнографічного характеру – може бути пояснене через психічні феномени. Наприкінці XIX – на початку XX століття психологізм зазнав фіаско та змінився *соціологізмом* – екстраполяцією соціологічної методології на суміжні царини, що супроводжувалося витлумаченням розмаїтих явищ людського світу через соціальні структури й соціальні закономірності. Сьогодні соціологізм втрачає власні позиції, про що свідчить

проникнення в саму соціологію сторонніх щодо неї методологій. Зокрема, у другій половині XX століття позначилася нова тенденція – *культурологізм*: пояснення соціального через культурне, витлумачення соціуму як феномену, зануреного в культуру. Сьогодні саме культура розглядається як найширше антропологічне поняття, найбільш загальний термін для позначення середовища людського існування.

Вихід із кризи класичної соціології, пов'язаної зі згортанням проекту Модерну, був також пов'язаний із залученням філософських методологій. Тож можна констатувати три ключові методологічні програми гуманітаризації соціального знання: 1) культурцентризм (соціальне як культурно зумовлене); 2) аксіологізація (цінності як міра людського в будь-якій сфері); 3) діалогізм, що витлумачує соціальне як інтерсуб'єктивне, наголошуючи, що надлюдське (суспільство) насправді є міжлюдським.

Зазначені тенденції дозволяють (із певними застереженнями) вести мову про цілісний комплекс соціогуманітарного знання, якому властиве взаємне перетікання методологій, коли соціальне досліджується через гуманітарне, й навпаки. Наріжними методологіями в сучасному соціогуманітарному знанні постають наступні: соціальний конструктивізм, герменевтика, діалогізм (комунікативізм). Зазначені підходи ґрунтуються на феноменології Е. Гусерля, втім, відкидаючи її монологізм, натомість вводячи множину суб'єктів. У контексті гуманітаризації сучасного соціального знання вони апелюють до людини, взятої в її повсякденному досвіді. При цьому людина розглядається як соціальна істота, що вибудовує середовище власного існування через означення довкілля, наділення речей і дій власними смислами. Закріплюючи в досвіді дані смисли й поділяючи створювані смислові поля, що постійно ускладнюються й диференціюються, люди утворюють суспільство, яке для наступних поколінь є первинною, природною й об'єктивною реальністю. Механізм створення й відтворення даної реальності досліджує соціальний конструктивізм; смисли, які функціонують у даному просторі, опосередковуючи комунікацію, – герменевтика; антропологічні максими, пов'язані зі співіснуванням різних суб'єктів із відмінними інтересами, – етико-діалогічна парадигма.

Одначе окреслені методологічні стратегії гуманітаризації (антропологізації) наукового знання викликали протидію з боку позитивістськи налаштованих представників науки та філософії. Останні вважали антропологічний підхід надто суб'єктивованим, розпливчастим – і протиставили їм підходи, що прагнуть наукової точності та строгості через *елімінацію суб'єкта*. Традиційно антиномічну пару суб'єктові складає структура. Отже, анти-антропологізаторські методології репрезентовані різними видами систематизму та структуралізму.

Особливо яскраво протистояння суб'єкт-центрованих і системних підходів проглядається в соціології. Класична соціологія (XIX – перша половина XX століття) розглядає суспільство як абстрактну надіндивідну структуру, до індивідів не звідну й від них не залежну. При цьому було випрацювано декілька наріжних методологічних стратегій: органіцизм (XIX ст. – Г.Спенсер), структурний функціоналізм (середина XX ст. – Т. Парсонс), синергетика (друга половина XX ст. – Н.Луман). *Органіцизм* уподібнює суспільство біологічному організмові, кожна частина якого виконує певну функцію, що забезпечує життєдіяльність організму в цілому. *Структурний функціоналізм* також розглядає суспільство як цілісність, проте відмовляється від біологічних аналогій, витлумачуючи його як систему, що складається з багатьох підсистем і структурних елементів. Згідно з даним підходом, дана система є інерційною – прагне відтворювати існуючий лад, а при порушеннях – відновлювати рівновагу (гомеостазу). *Синергетика* розглядає суспільство як складну відкриту структуру, що сама себе врівноважує. На відміну від структурного функціоналізму, суспільство розглядається не у статиці, а в динаміці (постійні зміни), заперечується чітка структура (замість ієрархізованої системи – мережева структура, в якій будь-який елемент є стохастичним атрактором, може стати точкою біфуркації – виступити джерелом якісного стрибка).

Окремо варто відзначити *структуралізм* як альтернативу гуманітаризації. Головна ідея полягає в дослідженні розмаїтих структур у природі, суспільстві, духовній реальності з використанням наукових методів. Головна інтенція при цьому – повернути гуманітарним студіям статус строгого наукового знання, що відповідає загальним критеріям науковості. Ідейним витоком структуралізму є структурна лінгвістика (Ф. де Соссюр), що займається вивченням глибинних структур мови. Доводиться, що засвоюючи певну мову, її граматичні структури, люди несвідомо ангажуються певним світоглядом, трансльованим даною мовою. (Цікавою в даному контексті є сучасна спроба дослідження національних філософій у контексті їхньої залежності від національних мов, реалізована в масштабному пан'європейському проекті

«Європейський словник філософій».) Подібним чином структуралісти й постструктуралісти вивчали різні знакові системи, структури, що маніпулюють людиною: ментальні структури (К. Леві-Стросс), владу (М.Фуко), моду (Р.Барт), текст (Ж.Дерріда) тощо. Спільним у концептуальних побудовах зазначених авторів є визнання вторинності, залежності людини, її удавана суб'єктність, що насправді є об'єктністю. Дана ідея була артикульована в межах постструктуралізму як «смерть суб'єкта», тобто розвінчання могутності людини як суб'єкта, викриття її маріонеткового становища в суспільстві (подібно до психоаналізу, що продемонстрував слабке й немічне становище Я, затиснуте між молотом і ковадлом несвідомих імпульсів і соціокультурних вимог).

Висновок. Отже, ключовою метанауковою стратегією посткласичної науки є гуманітаризація знання, що може бути витлумачення як *протидія позитивістській натуралістичній редукції*. Пропонується врахування людського чинника як у продукуванні наукового знання, так і у впливові на феномени навколишнього світу. Загальна стратегія гуманітаризації постає в рухові від об'єктивних, знеосіблених систем і структур до індивіда як творчого витоку знання та світу в цілому. Чинники, що вплинули на становлення даної стратегії, можна простежити і всередині методології науки (зсув від позитивізму до постпозитивізму), і в зовнішніх історичних обставинах (тоталітарний досвід XX століття як нехтування людським чинником), і у теоретичних концепціях XX століття (феноменологія, соціальний конструктивізм). Проте нарівні із розгортанням гуманізаційних наукових проектів спостерігається й зворотна тенденція десуб'єктивації (елімінації людини) як запоруки об'єктивності наукового знання. Подібна об'єктивність у соціально-гуманітарному знанні наразі відшукується не у стандартизованих процедурах позитивної науки, а в наголошенні переважності зовнішніх щодо людини матеріальних структур (мовних, культурних, суспільних тощо).

Література

1. Алле М. Экономика как наука / Морис Алле; [пер. с франц.]. – М.: Наука для общества, РГГУ, 1995. – 168 с.
2. Анкерсмит Ф.Р. Возвышенный исторический опыт / Франклин Рудольф Анкерсмит; [пер. с англ.]. – М.: «Европа», 2007. – 612 с.
3. Гуссерль Э. Кризис европейских наук и трансцендентальная феноменология: Введение в феноменологическую философию / Эдмунд Гуссерль; [пер. с нем.]. – СПб.: Владимир Даль, 2004. – 400 с.
4. Максимов С.И. Правовая реальность: опыт философского осмысления : Монография / С.И. Максимов – Х.: Право, 2002. – 328 с.
5. Рорти Р. Тексты и куски / Ричард Рорти; [пер. с англ.]. // Логос. – 1996. – № 8. – С. 173-189.
6. Фейерабенд П. Избранные труды по методологии науки / Пол Фейерабенд; [пер. с англ. и нем.]. – М.: Прогресс, 1986. – 542 с.
7. Филатов В.П. Антропологические предпосылки экономической теории и проблема рациональности / В.П. Филатов // Вестник РГНФ. – 2003. – № 4. – С. 85-92.
8. Фуко М. Археологія знання / Мішель Фуко; [пер. з фр.]. – К.: Вид-во Соломії Павличко «Основи», 2003. – 326 с.
9. Фуко М. Слова и вещи. Археология гуманитарных наук / Мишель Фуко; [пер. с фр.]. – СПб.: A-cad, 1994. – 408 с.
10. Эйнштейн А. Собрание научных трудов / Альберт Эйнштейн; [под ред. И. Е. Тамма, Я. А. Смородинского, В. Г. Кузнецова]. – М.: Наука, 1966. – Т.4: Статьи, рецензии, письма. Эволюция физики. – М.: Наука, 1966. – 580 с.

Summary

Korabljova V. Anthropologization as a Meta-Disciplinary Trend: Its Boundaries and the Scope of Application. *The anthropologization of scientific knowledge is investigated as a modern meta-disciplinary strategy, caused by a number of internal and external factors. As a kind of methodological unitarism, humanitarization is opposed to the naturalistic positivist reduction; and in the current circumstances the first must be itself counter-balanced with alternative methodological strategies (of analytical and structuralist types). The most authoritative types of methodological reductionism in the history of science are considered. The cornerstone meta-historical trends, related to changes of a "leading science" as a reference field which defines the general criteria of scientific rationality, are highlighted. It is proved that the diffusivity of modern methodological strategies represents a trans-disciplinary move to the mutual enrichment.* ***Keywords:*** *anthropologization, naturalization, methodological strategy, the leading science, methodological reductionism, elimination of the subject, epistemological crisis.*